

Kap 97 : Carl XVI Gustaf (1946-1953) (II) – Lillprinsen.

Efter fyra döttrar var spänningen stor vilket kön Sibyllas femte barn skulle ha. Nedkomsten var den 30 april 1946. Den ägde rum i Sibyllas sängkammare ute på Haga och var ganska svår. Sibylla tog lustgas. Som vid tidigare födslar assisterades hon av f d barnmorskan på Allmänna BB fröken Alma Landelius. I slutskedet tillkallades prof John Olow. Edmund satt med men svimmade. Pojkvaskern kom till dagen kl 10:20, var välskapt och vägde 3500 gram. Edmunds kammarherre friherre af Ugglas kastade sig omedelbart över telefonen. Prinsessan Birgitta skildrar den därpå följande uppståndelsen:

Ingenting har gjort mig mer förvirrad än Carl Gustafs födelse. Nenne [barnjungfrun Ingrid Björnberg] och alla vi fyra flickor var bortskickade till [hotell] Siljansborg [i Rättvik, Dalarna]. Nenne fick telefon hemifrån. När hon kom tillbaka sken hon över hela ansiktet, slängde Titti [prinsessan Christina] i taket av förtjusning och berättade att mamma fått en pojke. Strax var det folksamling kring oss och mitt i alltihop ringde en journalist för att fråga om vi var lyckliga, luren las att vänta på Nenne. När hon tog den sa hon bara: – Jag behöver inte fråga, jag har aldrig hört maken till oväsen.

Nog hördes det, gamla vettiga människor skrek, tjöt och hoppade. Så långt var vi med något så när.

Men sen när vi satt till bords kom varenda tant i hela hotellet fram till vårt bord, snörvlade, grät och gratulerade oss till att vi fått en BROR. De sa »BROR» som om de sög på någon sorts karamell, samtidigt som de grät igen och såg så konstiga ut. En bror, varför grät de för det?

Där satt vi alla fyra flickorna och undrade och det gick aldrig upp för oss att det var så mycket märkligare att mamma fått en pojke än att hon fått oss. Förresten har vi aldrig tänkt på att vara stötta för det senare heller. Och den gången smygtittade vi på varann, skakade på huvudena, var dödligt generade och totalt oförstående.¹

Eftersom det var en prins och en tronföljare sköts fyrdubbel salut, 84 skott, från kanonerna på Skeppsholmen och de olika militärförläggningarna i Stockholm, Göteborg, Karlskrona, Vaxholm, Härnösand och från de större svenska örlogsfartygen oberoende av var de befann sig och det hölls en tacksägelsegudstjänst i Slottskapellet.

[Ärkebiskop Eidem och hovpredikanten kyrkoherde Bokander anländer till Te Deum i Slottskapellet.]

När jubelhornet ljuder med utdragen ton ... Så står det att läsa i Andra Mosebok och så upplevde vi som var med det Te Deum, som hölls i Slottskyrkan någon dag efter prins Carl Gustavs födelse. Det var inte ärkebiskopens varmt kända tacksägelsebön, det var inte bönerna och Benedicamus, som gjorde det starkaste intryck utan psalmen Nu tackar Gud, allt folk, med hjärtans fröjd och gamman. Den sjöngs nämligen till ackompanjemang av jubelhorn och trummor, som förmälde sig på ett säreget stämningsfullt sätt med orgeln och den dova kanonsaluten från Skeppsholmen. Det var den verkliga jubelkantaten. Hemma på Haga kunde till och med den lyckliga prinsessan Sibylla följa tacksägelsegudstjänsten tack vare att Radiotjänst ordnat en

¹ Anita Lagercrantz. Prinsessa på Stockholms slott. H.K.H. prinsessan Birgitta berättar. Vecko Journalen, 1964:11.

särskild direktutsändning, ett arrangemang som naturligtvis väckte hennes speciella glädje. Nog för att vi kvinnor i samma predikament är lika glada antingen det blir en pojke eller en flicka, men det kan inte hjälpas – trots behörighetslagen och kvinnans strävan att nå alla tjänster – så känns det ändå på något vis betryggande för monarkien och tryggheten inom landet att vi fått en arvprins. Självt är prinsessan innerst inne av samma åsikt. Redan första gången yttrade hon: »Mig gör det detsamma vilket det blir, flicka eller pojke, men för farfar kungens skull hoppas jag det skall bli ett gossebarn !» Och den här gången fick hon verkligen se den gamle kungen luta sitt silverne huvud över det barnbarnsbarn, som en gång skall bära hans krona.

Samma morgon prins Carl Gustaf sett dagens ljus, fick prinsessan de första visiterna av kungen och kronprinsparet.²

Grundlagen krävde fortfarande "direkta vittnen" men detta hade omtolkats så att dessa inte såg på utan befann sig i vardagsrummet intill. Sibyllas hovdam Stina Nordenfalk svepte om Carl Gustaf omedelbart efter födseln och bar ut honom till statsminister Per Albin Hansson, utrikesminister Östen Undén och överhovmästarinnan Louise Rålamb som skrev under det grundlagsenliga dokumentet om att ett furstebarn kommit till världen. Namnet fastställdes i en extrakonselj timmen därpå: Carl Gustaf Folke Hubertus. De två första namnen av tradition, det 3:e efter Edmunds vän, det 4:e efter Sibyllas älsklingsbror.³

Dopet förrättades den 7 juni 1946 av ärkebiskopen med erinran ”Ingen vet sin morgondag. Amen.” Efteråt retirerade svärdssidan av släkten Bernadotte in i Gustaf Vs slottsvåning och hovfotografen Lennart Nilsson tog det mycket kända fotografiet av fyra generationer manliga Bernadotter och deras ordnar enligt samma modell som 1906 när Edmund föddes. Sarkastiska feminister har efteråt framfört dessa fotografier som bevis för att Bernadotterna ej fortplanter sig på vanligt sätt utan genom kloning. Carl Gustaf utnämndes till hertig av Jämtland. Vid tillfället klagades över att prinsessorna ej fått bli hertiginnor. Riksmarskalksämberet svarade att det berodde på att de med automatik skulle förlora titeln när de gifte sig.⁴

*

Det som bevarats från Carl Gustafs första år är att han under sommaren låg i sin barnvagn i solgasset nära vattnet med ett nät över sig för att hålla flugorna borta och att Edmund under julfirandet på Drottningholms slott bar runt honom bland gemaken så han fick se sitt kommande residens. Carl Gustaf hade just lärt sig tilltala honom ”pappa” när Edmund den 26 januari 1947 omkom i en flygolycka.

Edmund älskade uppenbarligen sin son men det hindrade honom inte från att disciplinera honom från dag 1. Det praktiska överlämnades åt Ingrid Björnberg som hade samma åsikter som Edmund och Sibylla när det gällde barnuppfostran: ”Barnen får inte skämmas bort”. För Carl Gustaf innebar detta att skrek han i vaggan var det ingen som tog upp och tröstade honom. Efter Edmunds död tillsattes ett ”familjeråd” för Carl Gustafs uppfostran. Sammansättningen är inte känd men utgjordes förmodligen av Ingrid Björnberg, Edmunds adjutant Malcolm Murray och de två gudfäderna Gustaf V och Folke Bernadotte, de enda som

² Sverige har fått en prins, 84 skott. Carl Gustaf Folke Hubertus. Tacksägelsegudstjänsten direktsänd. Vecko Journalen, 1946:18.

³ Hur prins Carl Gustaf fostras till kung av Sverige, del 1. Året Runt, 1947:15.

⁴ Husmodern, 1946:22.

nämnts i sammanhanget. Carl Gustaf hade ytterligare sju faddrar från närliggande kungahus men mera som en formalitet.

Även Folke Bernadotte förordade hård regim men omkom i ett attentat 1948. Efter det uppfostrades Carl Gustaf uteslutande av Sibylla, Ingrid Björnberg och systrarna. Syster Margaretha ”beskrev honom som det vildaste som fanns när han var liten, han låg aldrig någonsin stilla i sin säng, utan familjen fick bygga upp det ena stängslet högre än det andra. Slutligen spändes något slags nät över sängen högst upp, men det lyckades han riva undan.”⁵ Syskonen brukade leka med honom som om han vore en docka. Det roade dem hela Hagatiden att gömma Carl Gustaf på konstiga ställen och låta tjänarstaben oroligt leta. Medan Carl Gustaf var för liten för att äta lunch och middag med de andra reserverades théstunden just för honom. Carl Gustaf höll hov för syskonskaran och trivdes med att vara medelpunkten. Prinsessan Margaretha gav honom 1948 en grammofonskiva med The Andrews Sisters inspelning av *Cuanto La Gusta*. Carl Gustaf trodde den handlade om honom själv, han kallades nämligen ibland för ”Usta”, och han spelade skivan till den var nedsliten och han fick en ny.⁶ I hovkretsar vid den tiden brukade man skämta om att Carl Gustaf var Sveriges mest förmanade men samtidigt mest bortskämda barn.

I ”Dagbok från Haga” och i samtida tidningar görs ett stort nummer av hur Carl Gustaf visades upp för omvärlden. Han skulle vänja sig vid att ”betittas”. Förutom en period i tvåårsåldern verkar det ha fungerat bra. När han var som värst gömde han sig för fotografierna, kastade leksaker på dem, gjorde grimaser och sprang omkring ända till alla tappade tålamodet. Senare förekom enstaka episoder. Som tidigare nämnts var Carl Gustaf mycket besvärlig under en filminspelning sommaren 1950 med resultat att ”Holmquist tog då fram en nalle, tryckte den i händerna på tronföljaren och röt: – Lek, ungjävél, lek! Och ungen lekte snällt!”⁷ Sommaren 1951 var han fullständigt omöjlig och räckte ut tungan åt fotografen hela tiden. Det finns dokumenterat från en flyguppvisning den 3 juni och en kort tid efteråt när han står vid ratten på Ölandsfärjan. Fotografen klagade för Sibylla som gav honom en örfil.⁸ Något liknande utspelade sig 1952. Författaren Stieg Trenter & fotografen Karl Werner Gullers var på slottet i ärende att fotografera Carl Gustaf:

I en bok *Gamla Stan i Stockholm* skulle ingå bilder på lillprinsen. ”När bilderna skulle tas var dåvarande fyraårige lillprinsen inte på humör. Han kom till det rum på slottet där vi väntade, men han var sur och ilsken, sa inte ett ord, bara stirrade på oss med korslagda armar. Här höll ett jobb på att gå åt skogen. Då sa Stieg [Trenter], som stammade då han blev ivrig.

– Lååt mig fåå klklaaraa av det här.

Sen gick han fram till prinsen och sa med bestämd men stammande röst:

– Hörru, Din rackarunge. Nu gör Du soom vi säsääger, för anannnars ska jajag klklå Dig ggggul och blåblå.

Det tog. Lillprinsen hade aldrig blivit tilltalad på det viset, han började leka och gjorde förskrämd allt vad vi bad om. Det blev femtio kul bilder på en kvart.⁹

[Ett av fotografierna finns som omslag till boken ”*Media and Monarchy in Sweden*” (2009). Carl Gustaf är klädd i en miniatyr av Edmunds gardesuniform och ser ytterst illa berörd ut.]

⁵ Barbro Holmström. En ovanligt vanlig flicka. Vecko Revyn, 1954:43.

⁶ Marilou von Stedingk. Margarethas svåraste timmar. Del 3. Svensk Damtidning, 1965:35.

⁷ Vinberg, 1996.

⁸ Sten Hedman. Yrke: vik kung. SE, 1971:39.

⁹ Året Runt, 1984:52.

Ingrid Björnberg påstod vid Carl Gustafs 15-årsdag att hon velat fostra honom till "lojalitet, sanningskärlek och ordning" oklart på vilket sätt. Folke Bernadotte förordade att delinkventen öppet erkände sina pojkestreck så kanske var det metoden. Den förefaller kräva att den misstänkte förhörs och att syskonen skvallrar. Carl Gustaf lade redan i unga år vikt vid att inte själv skvallra. Kanske en protest. Han hölls kort. Björnberg framhöll särskilt att han inte haft någon position som "husfar" utan av sina systrar behandlats som en helt vanlig bror och att Sibylla först när Carl Gustaf fyllde 15 år började förhöra sig om hans åsikter.

Sibylla tog med Carl Gustaf i kortegen till Gustaf Vs 90-årsdag den 16 juni 1948. Carl Gustaf satt i knät på henne och tittade sig intresserat omkring. Han fick dock inte vara med i begravningståget 1950 utan satt då uppkrupen i ett fönster mot borggården och tittade på.¹⁰ Han kände sig snopen att inga av de inbjudna kungligheterna bar krona eller hermelinbrämad purpurmantel. I vuxen ålder var Carl Gustafs livligaste minne av Gustaf V dennes stubbiga mustasch.

Sibylla och Gustaf V kom bra överens och hon var den som stod honom närmast under hans sista tid. Hon deltog i hans måltider och höll hans hand in i döden. I Gustaf Vs testamente ingick att Solliden gick till Carl Gustaf men att Sibylla fick disponera det till dess han blev myndig. Hon ägnade mycket tid åt att snygga upp trädgården och inreda de 35 rummen i en mera ljus engelsk stil. Avkopplingen var långa promenader med döttrarna i släptåg. Carl Gustaf var ännu för liten för dessa. "Hagasessorna" kläddes upp och fotograferades tillsammans med Carl Gustaf en gång varje sommar. Slakten kom på besök. Det var mycket turister som hoppades få se en skymt av kungligheterna. Sibylla anlände alltid stilenligt. Ibland i en Mercedes Benz, ibland i en Humber Super Snipe MK II sedan.

Carl Gustaf hade återkommande öroninflammationer p g a en förstorad körtel bakom näsan för vilket han opererades 1950. Sommaren 1952 fick han 40° feber och häftiga buksmärter. Den tillkallade läkaren konstaterade akut blindtarmsinflammation. Carl Gustaf kördes in till länslasarettet i Borgholm och opererades omgående. Dagen därpå var han matt men feberfri, tillräckligt frisk för att ha tråkigt. Ingrid Björnberg övernattade på sjukhuset för att han inte skulle känna sig övergiven. Mamma tittade in då och då för att kontrollera att det inte gick någon nöd.

Carl Gustaf var liksom Edmund intresserad av både djur och maskiner. Till fyraårsdagen fick han en egen hund, pekingesern Toy. Kräket var osannolikt ömtåligt: "Toy kom till Sverige per flyg, väl installerad i extra uppvärmd låda. Toy var så utomordentligt känslig för det svenska klimatet att han fick bo i ett badrum och då han om somrarna släpptes ut på promenad förekom han i specialstickad kofta. För ett kungligt hushåll med dess årliga förflyttningar blev lille Toy till sist alltför ömtålig. Han skänktes därför till någon som kunde mer helt ägna sig åt honom."¹¹

*

När Carl Gustaf 1950 blev kronprins ökade intresset starkt för vem han var som person och hur han skulle utbildas. Någon överhängande brådska var det ju inte men de krav som formulerades kunde få vilken pojke som helst att darra i knäveckan:

¹⁰ Vecko Revyn, 1950:47.

¹¹ Anders Lundebeck. Sibyllas hundar. Husmodern, 1955:35.

[Ett kungligt barn fostras både för en samhällsposition och ett yrke.] ... när kronprins Carl Gustaf växer upp, måste han inhämta inte bara samma skolkunskaper som alla andra barn i ett land med skolplikt, han måste också utbilda sig extra för sitt höga och ansvarsfulla arbete. Han måste ha större kunskaper om statens och samhällets struktur, funktioner och ekonomi än andra skolpojkar, han måste få militär och politisk skolning och han bör skaffa sig en så omfattande och grundlig allmänbildning som möjligt. Men innan han har kommit så långt, så måste hans omgivning känna hans begåvning och anlag, så att den vet vad det finns att bygga på.¹²

Carl Gustafs liv 1951/52 såg ut så här:

Allvaret, de kungliga representationsplikterna och den uppfostran till kung som väntar honom har ännu inte börjat. Han leker med bilar, snickrar, tycker om tecknade serier, kivas med systrarna, är i ena ögonblicket bråkig, i nästa kelen och uppför sig precis som andra pigga sexåringar.

Prinsens dag börjar tidigt. Redan kvart över sju går han upp och ofta vaknar han ännu tidigare och leker en stund innan barnsköterskan fröken Ingrid Björnberg, som i 13 år varit hos prinsessan Sibyllas barn och skött om kronprinsen sedan han föddes kommer in till honom. Frukost äter han med systrarna innan dessa går till skolan. Vid niotiden blir det utfärd till Drottningholm eller Hagaparken där han hela förmiddagen leker med ett par jämnåriga kamrater. Lunchen intar hela den kungliga barnaskaran med prinsessan Sibylla och efter någon timmes vila rider prinsen eller går i slöjdskola. Han är alltid noga med att komma i tid till lektionerna och insisterar på att vara klädd precis som kamraterna. Efter middagen är det en ganska trött liten prins som kryper till kojs vid 19-tiden.

– Köttbullar med spagetti och därefter hummer, svarar prinsen utan att tvekan, när han tillfrågas om sina livrätter och han tillägger "det skall jag få på min födelsedag".

Slöjd är en av prinsens mest omtyckta sysselsättningar och hammarslagen dånar från den kungliga barnkammaren. Utomhus är nog bilåkning det roligaste och skidåkning förstås i Hagaparken så länge det fanns snö. Ännu en tid framåt får lille prinsen ägna sig åt lek, men snart börjar skolan och allvaret.¹³

Carl Gustafs slöjdlärare var konstnären Axel Nordell. Första året var Nordell anställd privat av Signhild von Essens slöjdskola, Linnégatan. Därefter startade han eget i lokaler på Östermalms läroverk. Carl Gustaf gick hos honom året i lekskolan och även de två följande åren. "Prinsen, som han kallades då, var en liten sjuver med glimten i ögat. Han hade anlag för slöjd och att arbeta med trä."¹⁴ Carl Gustaf ville t o m ha extralektioner på lördagar på slottet. Man placerade en hyvelbänk i hans sovrum och en ringklocka [för att kalla på Nordell]. Carl Gustaf ville absolut bygga båtar som han blåmålade.

Det var tal om att Carl Gustaf hösten 1952 skulle börja i folkskola. Den närmaste sådana var Nicolai folkskola i Storkyrkoförsamlingen Gamla stan. För säkerhets skull kontaktade Sibylla generaldirektör Nils Gustav Rosén på Skolöverstyrelsen. Denne hänvisade till skoldirektör Erik Ekman som rekommenderade Djurgårdens folkskola. Denna var liten, ett 100-tal elever,

¹² Brita Hiort af Ornäs. Kronprins Carl Gustaf. Vecko Journalen, 1950:48.

¹³ Svenska Dagbladet, 1952-04-19.

¹⁴ Börje Dorch. Jag lärde lillprinsen bygga träbåtar. Året Runt, 1984:33.

och låg vackert och avskilt på sluttningen just utanför Skansen strax bortom Djurgårdsslätten. Skolhuset var nyrenoverat: utsidan snickarglädje från 1930-talet, insidan ljus och inbjudande. En idyll där Carl Gustaf i lugn och ro kunde göra sina första kontakter med svenska jämnåriga ur alla samhällsklasser. Sibylla åkte över för att titta på den och talade även med rektorn. Denne avrådde eftersom han inte kunde garantera att Carl Gustaf skulle bemötas med tillräcklig respekt.¹⁵ Det framkom senare uppgifter om att diplomatbarnen och arbetarbarnen på rasterna utkämpade formliga fältslag och att pedagogiken var mycket handfast vilket var kodord för att fröken slog arbetarbarnen på fingrarna med linjal. Detta var i och för sig inte Sibylla emot som trodde det var nyttigt för Carl Gustaf ”att tampas med en hel klass”. Besöket kom dock till journalisten Marianne Hööks kännedom som hade en son där och ledde till en öppen debatt:

Den ålder då samhället störande börjar gripa in i individens liv har kommit också för Sveriges kronprins. Tronföljaren skall tillsammans med övriga representanter för 1946 års män börja skolan och det har beslutats att han, som den förste i ätten sedan Carl XIV Johans borgerliga skoldagar, skall gå i folkskola. Detta nya drag i den demokratiska propagandan kring kungahuset har redan visat sig effektivare än tidigare välmenta och perifera grepp, såsom avskaffande av hovdräkten och nedskärandet av hästkrafterna framför sjuglasvagnen från sexspann till fyrspann. Den avsedda reaktionen kan avlyssnas i alla färger: »Tänk i alla fall, precis som vanliga barn!» (Åtföljt av en lönnlig mödrabitanke: »Bara min Agneta nu kunde bli klasskamrat med honom.»)

Säkert är det inte enbart det propagandistiska värdet av lill-prinsen bland andra ungar i Djurgårdens folkskola, den minsta och mest idylliska av Stockholms skolor, som ligger bakom beslutet. Man kan spåra en av orsakerna i den hämmande isoleringen, under vilken vår kung och hans bröder växte upp, och som omvitnats i prins Wilhelms minnen på ett sätt som verkar mer skrämmande än vad författaren förmodligen avsett. Olustiga barndomserfarenheter som de egna barnen skulle skonas för, kan spåras ännu längre tillbaka i mönstret. Oscar II satte sina söner i Beskowska skolan; Gustaf V lät, möjligen på grund av egna dystra skolupplevelser, sina söner läsa hemma för informator. Man kan se beslutet som ett behjärtat försök att låta den lille prinsen leva ett »vanligt» liv. Förutom de skenbart demokratiska föreställningarna att han skall få kontakt med folket redan från början, genom att bli behandlad som alla andra ungar.

Men en furstlig person har inget vanligt liv, det är snarast grymt att förespegla honom något sådant.

Som fullkomligt orealistisk måste man beteckna den bestickande idén att prinsen skall bli behandlad »precis som vanliga barn». Så till exempel kommer han liksom sina systrar inte ens att få kallas vid förnamn. Hans särställning kommer i en folkskola att bli hårdare poängterad än någonsin i en prinsskola, där hans klasskamrater skulle vara barn till hovfunktionärer och kungahusets vänner, en krets där en prins kan förmodas väcka betydligt mindre uppseende än bland folkskolebarnen på Djurgårdsslätten; en krets där en kunglig livsföring i all sin onatur ändå närmar sig den man själv känner till.

»En hög samhällsställning är som parfym; den som bär den märker den själv minst», sade en av prinsens företrädare, drottning Kristina. Men omvärlden märker den, den

¹⁵ Tyra Öhrvall. Stålmannen, det är jag det. Året Runt 1952:19.

kommer att sticka i näsan på mödrar över hela nedre Östermalm. Även om skolkamraterna finner sig till rätta med den oro och de speciella förhållanden en prins för in i klassen, så kommer de vuxna inte att glömma. Är prinsen inte medveten om sin särställning förut, så kommer han att bli det i skolan, beglodd, begapad, fjäsad för. Redan vid första rykte om hans inskrivning belägrades skolgården i timmar av fotografer och mammor.

Och prinsens lärarinna – en etikett som hon kommer att få behålla för livstid – är säkert inte mer än människa. Det bör vara en av hennes yrkeslivs stora stunder att få kronprinsen i sin klass, och hon kommer att reagera därefter. Han blir centrum till men för kamraterna.

Hur är den lille prinsen själv rustad för mötet med den djungel en skola är? Kontakten med kollektivet är en pärs även för barn som inte levt så skyddat som han. Självfallet kommer han fortfarande att skyddas. Den viktiga del av skolgången som heter kamratliv, de lektioner om världen som vägen till och från skolan är, blir inte tillgängliga för honom. Kontakterna med folket kommer att strängt censureras och tillrättaläggas efter allehanda lämplighetshänsyn. Har han så mycket större möjligheter att nå normala relationer med sina kamrater, än på sin tid Carl XV:s dotter Sessan, som sattes att följa lektionerna på Manilla Dövstumsinstitut när hennes familj bodde på Rosendal.

Argumenten för prinsens placering i folkskola: likhet inför skollagen och möjlighet till verklighetskontakt tycks sålunda reducerade till enbart sken; fager skendemokrati.

En god sak får man väl förmoda att en prins i klassen skulle föra med sig. – Problembarnen skulle klara sig från kroppssaga, vilket annars hör till uppfostringsmetoderna i »den minsta och mest idylliska av Stockholms folkskolor». Eller kommer kanske den normala inmalningsprocenten av problembarn och frön att rensas bort ur prinsens klass? Och vart tar i så fall folkskolans hela princip vägen? I vilket fall som helst kan man vara förvissad om att han likt prins Siddharta kommer att skyddas från åsynen av livets brutalare realiteter.

Visserligen är kronprinsens uppfostran en nationell angelägenhet, som det kan vara värt att ta ställning till. Men det finns mer än en sida av saken, och frågeställningen har en signifikativ tendens att bli enkelriktad: är skolform, skola, kamrater lämpliga för prinsen? För mig finns det mera närstående problem: är kronprinsen en lämplig skolkamrat för min son.

Jag tror inte det. Säkert är han ett lika förtjusande barn, som alla guldlockiga fotografier framställer. Men när det gäller kunglighet är det som bekant boskillnad mellan person och symbol.

Det finns i en skola och en skolklass alla ingredienser i det vuxna samhället, en växling av centralfigurer och bipersoner, en strängt reglerad, skiftande hackordning, som för övrigt varit föremål för psykologiska utredningar.

Men med allt intresse koncentrerat på en prins, kommer denna förövning till livet att bli skev – mera hovliv än demokrati – inte bara för prinsen utan för 120 barn till. Vem är prinsens bästis? Och vem är det inte?

En bagatell; barn glömmer så fort! Fel, barn glömmer ingenting.
Barndomsupplevelserna är den mylla vi har att livnära oss på resten av vårt liv.
Ränderna går aldrig ur, varken för prinsen eller andra ungar.¹⁶

Alltså, monarkin kan inte reformeras, den kan bara konserveras eller avskaffas. Dessutom är den skadlig för omgivningen. Kanske lite oväntat för att komma från just Vecko Journalen, Sveriges mest kungavänliga veckotidning, men Vecko Journalen hade även en falang intelligensaristokrater i opposition mot bördsdito. Höök fick medhåll av gamle rabulisten Per Meurling. Enligt denne måste Carl Gustaf uppfostras, inte för att bli en av oss, utan för att bli en symbol. Han fick inte leva för sitt höga nöjes skull utan måste betrakta sig själv som ett konstverk. Annars kunde han inte uppfylla sin roll i samhället. Om han var som folk var mest saknade han existensberättigande.¹⁷

Även inom rojalistiska kretsar var debatten upprörd. Den konservativa positionen var att ”En kung måste ha sin nimbus! Han får inte vara tjänis med varenda människa. Demokratisera gärna över hela linjen allt vad tygeln håller, men låt aldrig massan känna alla skrankor med kungligheten upprivna. Då förlorar den monarkistiska principen all betydelse.”¹⁸ Den reformvänliga positionen var att ”En blivande kung skall och bör i vår tid växa upp tillsammans med sina undersåter, inte bara för den allenarådande demokratiska idéens skull utan för att från början svetsa samman överheten med folket!”¹⁹

*

Efter en sådan kanonad var Sibylla i behov av betänketid. I stället för folkskola på Djurgården blev det lekskola på slottet. Lekscolefröken var barnträdgårdslärarinnan Brita Schlyter utbildad vid Fröbelinstitutet i Norrköping. Fröbelpedagogiken betonade att låta barnen själva upptäcka sin värld, alltså motsatsen till kunskapsdrill. Carl Gustaf och de övriga fick lära sig måla, sy, klippa och olika lekar och spel. Några gånger kom en trollkarl. Första skoldagen var den 8 september. Carl Gustaf ätrade lokalen under applåder från ett 50-tal nyfikna. Eleverna var söner till Gustaf VI:s adjutanter, till Sibyllas vänner och till hennes vänner vänner. Schlyter inledde med att förklara att Carl Gustaf visserligen var en alldeles vanlig människa men att han inte duades utan skulle kallas för kronprinsen. Man fick inte heller slåss med honom. (Detta var samma som Sibyllas förhållningsorder om prinsessorna: De skulle tituleras ”Sessan” plus förnamn och fick inte heller duas.) Carl Gustaf stirrade generat ned i golvet. Han tycks ha uppfattat det hela som obehagligt. Adelsmannen och konstnären Carl Johan De Geer, numera republikan, bjöds t ex vid denna tid till slottet för att leka med honom. Carl Gustaf lade omedelbart bort titlarna: ”Du kan kalla mig Kalle. S-säger du prinsen b-börjar jag bara stamma.”²⁰ Det finns många historier om hur Carl Gustaf ville slippa den ständiga uppmärksamheten och särbehandlingen. Den mest kända är den där prinsessan Christina säger att han ska bli kung och Carl Gustaf slår till henne och svarar att det skall han inte alls, han skall bli arbetare.²¹

Schlyter: ”Jag minns Carl Gustaf som en livlig och pigg krabat. Han gillade bäst att bygga och snickra. Han hade lätt för att komma överens med kamraterna och var road av låtsaslekar –

¹⁶ Marianne Höök. Ska vi ha en prins i vårt plugg? Vecko Journalen, 1952:19.

¹⁷ Per Meurling. Aftonbladet, 1952-05-14.

¹⁸ Anders Lundbeck. "Kronprinsen går i min klass..." Husmodern, 1952:18.

¹⁹ Anders Lundbeck. "Kronprinsen går i min klass..." Husmodern, 1952:18.

²⁰ Ahrvid Engholm. Jakten mot nollpunkten/CJ De Geer. 2008-12-05.

²¹ Björnberg, 1975.

lekte gärna indian. Jag hade hand om sju pojkar. Han var otvungen i vår krets, men blyg i större sammanhang. Han var känslig, men lite rädd att visa sina känslor.”²² Hon fäste sig även vid hur de övriga eleverna i lekskolan underordnade sig Carl Gustaf utan att denne ens behövde försöka: ”När barnen i lekskolan hade satt sina lökar och några i taget fick traska in i källaren och ställa sina krukor i ett mörkt hörn satt 6.5-åriga Carl-Gustaf kvar, klappade sin kruka och muttrade något ohörbart. 'Vad sa du', frågade de andra. 'Jag sa bara: Sov nu gott, min lilla lök, och väx riktigt mycket', svarade Carl-Gustaf som om det var en självklar sak. Ögonblickligen gick de andra fyra tillbaka, satte sig på huk och upprepade den lilla ritualen för sina lökar.”²³

Schemat 1952/53 var ungefär som förut: ”Klockan 7 på morgonen börjar prinsens dag. Då väcks han och en halvtimme senare sitter han vid frukostbordet. Tre dagar i veckan är det skolgång i lilla [lek]skolan på slottet från halv 9 – 14 [enligt andra uppgifter 8:30-11]. De dagar han inte är i skolan far han alltid ut till Haga. Varje tisdag och fredag mellan 3 och 5 slöjdar han i Signhild von Essens slöjdskola. Två gånger i veckan rider han i ridhuset på hovstallet.”²⁴ Ridlektionerna sköttes av Sven-Olof Wallin, under lång tid beridare vid hovstallet. Enligt denne hade Carl Gustaf förutsättningar att bli en bra ryttare. Han var orädd och hade en naturlig balans.²⁵ Sibylla promenerade ofta med Carl Gustaf i Hagaparken, en timme två gånger i veckan om schemat medgav. Anledningen var både moderlig omsorg – barn skall motioneras! – och att informera Carl Gustaf om hans plikter som kronprins. Även Gustaf VI blandade sig i Carl Gustafs uppfostran. Vid ofog kallades han in på farfars tjänsterum och fick berätta vad han haft för sig.²⁶

Våren 1953 utförde Carl Gustaf tillsammans med syster Christina sitt första officiella uppdrag som var att dela ut första priset vid scouternas scrambletävling på cykel vid scouternas vårmässa i Mälarhöjdens folkskola. Pristagaren Anders Garpe och Carl Gustaf skakade högtidligt hand efteråt. De bockade sig så djupt för varandra att de höll på att slå ihop huvudena. Carl Gustaf tyckte efteråt att mamma Sibyllas prioriteringar varit missriktade. Bättre att han fått lära sig tyska i barndomen än alla dessa lekar och aktiviteter. Under skolåren försökte Sibylla faktiskt tala tyska med sina barn men det upplevdes en smula konstlat.

²² Bo Axelsson. Carl Gustafs lärare om Carl Gustaf. Kvällsposten, 1968-04-03.

²³ Schlyter, 1961.

²⁴ Margit Fjellman. Sju år fyller han. Vecko Journalen, 1953:17.

²⁵ Svensk Damtidning, 1952:24.

²⁶ Lindqvist & Tarras-Wahlberg, 2006.